

واکاوی اشعار موسیقایی و بهره‌گیری از موسیقی در آثار نظامی

نجمیه کرمی

کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی

دبیر آموزش و پرورش ناحیه (۱) اراک

چکیده

با توجه به بسترهای گوناگون دو مقوله موسیقی و ادبیات دارای استقلال و شخصیت های خاص خود هستند. موسیقی و ادبیات دو فصل جدانشدنی از دیرباز مورد توجه قرار گرفته اند تا جایی که نمی تواند مرزی واقعی بینشان قرار داد. نظامی به طور صریح در اشعار خود به ابزار و آلات موسیقی اشاره کرده است و بسیار این اصطلاحات را تکرار کرده است. نظامی علاوه بر بهره گیری از واژگان موسیقایی برای آفریدن صور خیال، داستانهای موسیقایی در اشعار خود بکار برده است و مانند رهبر ارکستر، آنها را مدیریت کرده است. از بررسی اشعار و واژگان استفاده شده توسط نظامی می توان برداشت نمود که وی علاوه بر علم نظری، توانایی عمل در موسیقی و نواختن آن را نیز داشته است. از این رو می توان نظامی را به عنوان یکی از شاعران آشنا به تئوری موسیقی معرفی نمود.

واژگان کلیدی: نظامی، موسیقی، آلات موسیقی، اشعار

مقدمه

وجود اصطلاحات موسیقی در آثار شاعران پارسی گو بیانگر اهمیت و گستردگی موسیقی در حیات اجتماعی و هنری ایرانیان و پیوستگی آن با شعر فارسی است. نمود موسیقایی در اشعار فارسی به گونه‌های مختلف نمایان گردیده است همچون نمادهای عددی، نام اختران، پرندگان، آواز و رقص، نوازنده و مجری، صور بلاغی مانند تشبیه، استعاره، تلمیح، کنایه، شخصیت بخشی، اغراق و مبالغه و ترکیبات اسمعی و فعلی و ... .

نظامی از جمله شاعرانی است که در تشبیه و استعاره و کنایه و مجاز تصاویر تازه‌ای به کار برده است که برای درک آنها باید همه تعبیرات و توصیفات را که شاعر در ساختار درونی و بیرونی کلام خویش آورده به دقت بررسی نمود تا دیدگاه تازه او را دریافت و به عمق احساساتش پی برد. در این میان قدرت سخنوری وی در منظومه غنایی لیلی و مجنون با بهره‌گیری از عناصر داستانی مناسب و کلام آهنگین، امری قابل توجه است. زیرا منظومه‌های غنایی با برخورداری از مضامین و بن‌مایه‌های منحصر به فرد و با بهره‌گیری از معانی عمیق، به بیان احساسات و عواطف شخصی شاعر می‌پردازد از این رو، شاعر شعر غنایی، هم‌چون دیگر انواع ادبی، برای بیان ساختار زبان شعری‌اش از تمهیدات ویژه‌ای بهره می‌جوید.

به تعبیر دیگر، شاعری که به آفرینش شعر غنایی دست می‌یازد، به گونه‌ای زبان خود را از زبان روزمره و خودکار جدا می‌سازد و به صورتی از هنجارها می‌گذرد و عدول می‌کند که با محتوای اثری که می‌آفریند نیز هم‌خوانی و هم‌سانی داشته باشد. از این